

*Ханик-Посполітак Р. Ю.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри галузевих
правових наук НаУКМА*

ФАХІВЕЦЬ У ГАЛУЗІ ПРАВА ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Із прийняттям 2004 р. Цивільного процесуального кодексу України (надалі - ЦПК України) у цивільному процесі з'явився новий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин, а саме фахівець у галузі права [1]. Поява цього суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин зумовлена рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа № 1-17/2000 від 16 листопада 2000 р. про право вільного вибору захисника) [2].

Фахівець у галузі права закріплений у ст.ст. 12 («Право на правову допомогу»), 56 («Особа, яка надає правову допомогу») та 84 («Витрати на правову допомогу») ЦПК України. Більше згадок про фахівця в галузі права в ЦПК України немає. Отже, аналіз цих статей свідчить про те, що фахівця у галузі права поруч з адвокатом законодавці віднесли до особи, яка надає правову допомогу та є іншим учасником цивільного процесу. За класифікацією суб'єктів цивільного процесу, прийнятій у науковій літературі, фахівця у галузі права можна віднести до суб'єктів, що сприяють правосуддю, та юридично незаінтересованих осіб.

Як відомо, незважаючи на істотно тривалий строк з моменту прийняття Рішення Конституційного Суду України, а це уже майже 13 років, так і не існує визначення поняття «фахівець у галузі права». Ні законодавець, ні судова практика так і не визначилася з цим суб'єктом процесуальних правовідносин. Не надзвичайно велика дискусія і серед науковців.

Багато хто покладав надії на Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [3]. Однак, у ньому немає відповіді на довгоочікуване запитання: кого ж вважати «фахівцем у галузі права»? Не додала визначеності й позиція Конституційного Суду України, який ухвалою від 14.03.2012 р. № 6-у/2012 у справі № 2-6/2012 відмовився відкрити конституційне провадження щодо тлумачення поняття «інші фахівці у галузі права» (Ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Костаняна Артура Меружановича щодо офіційного тлумачення положень статті 12, частини першої статті 56 Цивільного процесуального кодексу України, частини першої статті 268, частини першої статті 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення, частини другої статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, частини другої статті 16 Кодексу адміністративного судочинства України) [4].

Отже, в силу цього є незрозумілим правовий статус фахівця у галузі права не тільки в цивільному процесі, а в інших процесах, наприклад, адміністративному. Можливо тому є зрозумілим і виправданим підхід законодавця при прийнятті нового Кримінального процесуального кодексу України, де такого суб'єкта правовідносин, як фахівець у галузі права немає.

Така невизначеність не дозволяє особам, що беруть участь у справі, зокрема сторонам, повною мірою скористатися усіма своїми правами, передбаченими ЦПК України, зокрема правом на компенсацію витрат (ст. 84 ЦПК України), понесених ними на залучення фахівця в галузі права при наданні правової допомоги, граничні розміри якої встановлені у Законі України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» [5].

Фахівець у галузі права в цивільному процесі як особа, що надає правову допомогу, не є представником осіб, що беруть участь у справі. Такий висновок прямо випливає зі змісту статті ст. 47 ЦПК України. Тому можна стверджувати, що представник та особа, яка надає правову допомогу, до якої належить фахівець у галузі права – це різні суб'єкти цивільного процесу. Такої ж думки дотримуються й інші фахівці цивільного процесу [6].

Фахівець у галузі права не є активним учасником процесу, а тому він має менший обсяг прав на відміну від осіб, що беруть участь у справі. У ч. 2 ст. 56 ЦПК України чітко закріплений перелік прав фахівця у галузі права в цивільному процесі, а саме він має право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії долучених до справи документів, бути присутнім у судовому засіданні.

Отже, поняття «фахівець у цивільному процесі» й надалі залишається не визначеним. Даного суб'єкта можна віднести до інших учасників процесу, юридично незаінтересованих та таких, що сприяють правосуддю. Невизначеність «фахівця в галузі права» призводить до складнощів у реалізації особами, що беруть участь у справі, своїх прав, закріплених у ЦПК України.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Рішення Конституційного Суду України від 16.11.2000 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>
3. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 51. – Ст. 577. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
4. Ухвала Конституційного Суду України від 14.03.2012 р. № 6-у/2012 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v006u710-12>
5. Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 29. – Ст. 343. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4191-17>
6. Харитонов О. Є. Цивільний процес України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1056041246358/pravo/inshi_uchasniki_tsivilnogo_protsesu